

Propozycje nowych rozwiązań dotyczących ścieżki kariery naukowej

Zmiana procedur kariery naukowej bez istotnego zwiększenia finansowania szkolnictwa wyższego i nauki nie przyniesie zakładanej poprawy jakości i struktury wiekowej kadr w uczelniach wyższych. Wieloetatowość, a w przypadku doktorantów i młodszych pracowników nauki dodatkowe zajęcia jako źródło zwiększenia bardzo niskich wynagrodzeń, stały się obok ułomnego systemu kariery naukowej przyczyną opóźnego rozwoju naukowego i zawodowego nauczycieli akademickich. Średni wiek profesora tytularnego wynosi obecnie około 65 lat, natomiast średni wiek uzyskiwania tytułu aż 57 lat. W tej grupie zatrudnionych w szkolnictwie wyższym udział osób w wieku poniżej 40 lat wynosi tylko 0,2%, natomiast w przedziale wieku 61-70 lat jest około 50% profesorów. Jednocześnie średni wiek otrzymywania habilitacji wynosi prawie 49 lat, zaś średni wiek doktora habilitowanego zatrudnionego na uczelniach to około 57 lat.

W tej perspektywie konieczne jest **uproszczenie systemu awansu naukowego**, bez obniżania wymagań jakościowych, a nawet ich zwiększenie. Warto podkreślić, że długi proces habilitacji i uzyskiwania drugiego stopnia naukowego przyczynia się do zmniejszenia atrakcyjności zawodu nauczyciela akademickiego, utrudnia usamodzielnianie się oraz swobodną zmianę zainteresowań naukowych i przekwalifikowanie się. Ocena osiągnięć naukowych kandydata, niezależnie od czasu akumulacji dorobku, sprzyja marginalizowaniu znaczenia szybkości rozwoju naukowego, ważnego elementu wartościującego. Pożądane jest także zbliżenie rozwiązań polskich do funkcjonujących w innych krajach.

Propozycje nowych rozwiązań

1. Struktura stanowisk nauczycieli naukowo-dydaktycznych (asystenta, adiunkta, profesora) oraz dydaktycznych (wykładowcy, lektora, instruktora) powinna być ustalana ustawowo.
2. **Stopień doktora nauk jest jedynym stopniem naukowym** w systemie nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce, co oznacza jednoczesną likwidację wyższego stopnia naukowego (doktora habilitowanego).
3. Uprawnienia do kształcenia doktorów, ich promowania oraz do uczestniczenia w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego pracownik naukowy ze stopniem doktora uzyskuje w procedurze kwalifikacyjnej opierającej się na obiektywnej i niezależnej od jednostki zatrudniającej kandydata ocenie dorobku naukowego, przeprowadzanej w uprawnionych jednostkach organizacyjnych.
4. **Z wnioskiem o wszczęcie procedury nadania uprawnień promotorskich występują do Centralnej Komisji sami zainteresowani.** Jeżeli wniosek jest kompletny pod względem formalnym Centralna Komisja w określonym czasie (np. 1 miesiąca) powołuje recenzentów i wskazuje jednostkę (radę naukową), która procedurę przeprowadza.
5. W przypadku dorobku międzydiscyplinowego lub unikatowego, wskazywana przez CK jednostka byłaby uzupełniana na czas przewodu o określoną liczbę (5-7) specjalistów z Polski lub zagranicznych.
6. Procedura nadawania uprawnień promotorskich obejmuje przedstawienie dorobku i zamierzeń badawczych przez kandydata, przedstawienie ocen przez recenzentów i uchwałę w sprawie nadania uprawnienia. **Oznacza to odstąpienie od wymogu kolokwium habilitacyjnego i wykładu habilitacyjnego.**
7. Centralnym organem przyznającym uprawnienia jednostkom organizacyjnym (radom naukowym) do kształcenia doktorów oraz przeprowadzania procedur kwalifikacyjnych związanych z uzyskiwaniem uprawnień do promowania doktorów jest Centralna Komisja.

8. CK jest również właściwa do przeprowadzania postępowania o nadanie tytułu profesora oraz oceny jakości nadawanych stopni naukowych oraz postępowań kwalifikacyjnych związanych z uzyskiwaniem uprawnień promotorskich.
9. Procedury nadawania uprawnień promotorskich i stopnia naukowego doktora muszą opierać się na obiektywnych i przejrzystych kryteriach. Wszystkie opinie powinny być sporządzane przez niezależnych od instytucji zatrudniającej kandydata recenzentów. Należy rozważyć wprowadzenie obowiązku – przynajmniej w obrębie dziedzin, w których jest to możliwe, np. w naukach technicznych i matematyczno-przyrodniczych – powoływania do grona recenzentów naukowców z zagranicy. Należy przyjąć również zasadę, iż **recenzentami mogą być wszystkie osoby posiadające uprawnienia promotorskie w danej dyscyplinie**. Statystyki wyznaczania recenzentów oraz pełna lista powoływanych recenzentów (łącznie z liczbą wykonanych recenzji) powinny być jawne.
10. **Opiniodawcy** we wszystkich postępowaniach nie **mogą pozostawać w stosunku konfliktu interesów** (organizacyjne lub rodzinne powiązanie z jednostką zatrudniającą kandydata, wspólne prace badawcze z kandydatem lub osobą rodzinnie z nim powiązaną, „powinowactwo naukowe”).
11. Należy wprowadzić **zróżnicowanie szczegółowych kryteriów w procedurze nadawania uprawnień promotorskich** w poszczególnych dziedzinach (nauki humanistyczne, nauki matematyczno-przyrodnicze, nauki techniczne).
12. **Wybitne osiągnięcia naukowe potwierdzone są nadawanym przez Prezydenta RP tytułem profesora** uzyskiwanym w dotychczasowym lub zmienionym trybie. Uzyskanie tytułu profesora jest równoznaczne z uzyskaniem także uprawnień do kształcenia doktorów, ich promowania oraz uczestniczenia w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego.
13. W przypadku negatywnego wyniku postępowania (tytuł, uprawnienia do promowania doktorów) i zakończeniu procedury odwoławczej (przed Centralną Komisją) **następny wniosek może być złożony ponownie nie wcześniej niż po upływie 3 lat**.
14. Mianowanie obejmuje jedynie stanowiska profesorów zwyczajnych. Stanowiska nauczycieli akademickich (asystentów, adiunktów) zajmowane są na podstawie umowy o pracę na czas określony. Stanowisko profesora nadzwyczajnego zajmowane jest na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony. Wszystkie stanowiska obsadzone są w rzetelnych konkursach (minimalna liczba kandydatów?, zakaz zatrudniania własnych kandydatów z uprawnieniami promotorskimi?).
15. **Należy przeprowadzić weryfikację uprawnień do nadawania stopnia doktora i nadawania uprawnień promotorskich** kierując się jakością dotychczasowej działalności (audyt jednostek). Proces powinien obejmować powołanie nowych gremiów (rad naukowych -- scientific council) jednostek organizacyjnych, podzielonych na sekcje dyscyplinowe o podwyższonych standardach składu i spełniających wysokie kryteria jakościowe.
16. **Należy oddzielić uprawnienia dydaktyczne jednostek organizacyjnych** (na wszystkich poziomach kształcenia), **od uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora i uprawnień promotorskich**. Te pierwsze, pozostające w gestii podstawowych jednostek szkół wyższych (wydziałów) powinny podlegać ocenom Państwowej Komisji Akredytacyjnej (o zmodyfikowanych zadaniach, m.in. o ewaluację procesu kształcenia), natomiast nadawanie stopni i uprawnień promotorskich kontrolowałaby Centralna Komisja (o zmodyfikowanych zadaniach, m.in. o oceny jakości doktoratów i nadawanych uprawnień promotorskich). Oba centralne organy kontroli jakości powinny być powoływane przez premiera spośród kandydatów legitymujących się jawnym, wyróżniającym się dorobkiem naukowym i w dziedzinie kształcenia, zgłoszonych odpowiednio przez wydziały szkół wyższych lub rady naukowe.

